

REPUBLIKA HRVATSKA

MINISTARSTVO RADA, MIROVINSKOGA SUSTAVA,
OBITELJI I SOCIJALNE POLITIKE

KLASA: 022-06/20-01/43

URBROJ: 524-04-2-3-1/2-20-3

Zagreb, 2. studenoga 2020.

CENTAR ZA POSEBNO SKRBNIŠTVO

PRUŽATELJI SOCIJALNIH USLUGA

- prema dostavnoj listi -

PREDMET: Korištenje konvencijske terminologije za osobe s invaliditetom
- preporuka, dostavlja se

Poštovani,

Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike (u daljnjem tekstu: Ministarstvo) zaprimilo je preporuku pravobraniteljice za osobe s invaliditetom broj: POSI-1.18.6.-180/20-09-02 u pogledu korištenja konvencijske terminologije za osobe s invaliditetom.

U privitku Vam dostavljamo navedenu preporuku na znanje i nadležno postupanje.

S poštovanjem,

NAČELNICA SEKTORA:

Tatjana Katkić Stanić

REPUBLIKA HRVATSKA

Pravobranitelj za osobe s invaliditetom

Broj: POSI-1.18.6.-180/20—09-02

Zagreb, 10. rujna 2020.

- HRVATSKI SABOR

Trg sv. Marka 6, 10000 Zagreb

-svim saborskim odborima-

- VLADA REPUBLIKE HRVATSKE

Trg sv. Marka 2, 10000 Zagreb

- SVIM MINISTARSTVIMA

Predmet: Korištenje konvencijske terminologije za osobe s invaliditetom
- preporuka, dostavlja se

Poštovani,

Pravobranitelj za osobe s invaliditetom, kao neovisno tijelo zaduženo za zaštitu prava i interesa osoba s invaliditetom u svom se radu rukovodi Konvencijom o osobama s invaliditetom, kao pravno obvezujućim međunarodnim dokumentom koji je Republika Hrvatska ratificirala 2008. godine. U obavljanju djelokruga poslova propisanih Zakonom o pravobranitelju za osobe s invaliditetom („Narodne novine“, br. 107/07), Pravobraniteljica je dužna upozoriti tijela na kršenje prava osoba s invaliditetom. S tim u vezi ističemo kako je vrlo važno u svakodnevnom govoru te u stručnim krugovima, raspravama i pisanim materijalima koristiti terminologiju koju propisuje Konvencija o pravima osoba s invaliditetom kao i Ustav Republike Hrvatske.

Način na koji se oslovljavaju osobe s invaliditetom uveliko ukazuje na sam doživljaj osoba s invaliditetom odnosno vežu li se na samo oslovljavanje pozitivne ili negativne konotacije. Termini poput: hendikepirana osoba, gluhonijema osoba, živčani bolesnik, invalidna osoba, invalid prikovan za invalidska kolica, osoba s mentalnom retardacijom ili mentalno retardirane osobe (budući da je termin retardiran u kolokvijalnom govoru dobio izrazito pogrdno značenje) psihijatrijski pacijenti, psihički/duševni bolesnici, mentalni bolesnici, dijete s posebnim potrebama, invalidno dijete i slične inačice; su sa konvencijskog stajališta neprihvatljivi izrazi koji vežu negativnu konotaciju.

Konvencija u definiranju tko su osobe s invaliditetom stavlja naglasak na osobu, a ne na invaliditet. Upravo Konvencija naglasak stavlja na socijalni model poimanja invaliditeta, a ne na medicinski model poimanja koji je još uvijek prisutan u društvu. U medicinskom modelu, na osobu s invaliditetom gleda se isključivo kroz medicinski i zdravstveni problem, kao „neposobnost“, a sve intervencije usmjerene su na njegovo otklanjanje i rehabilitaciju. Osobe s invaliditetom gleda se kao na pacijente te invaliditet postaje njihov jedini identitet. Nasuprot

tomu, socijalni model invaliditeta naglasak stavlja na osobu, dok je invaliditet samo jedan dio, segment. Prepreka u okolini dovode do toga da nečije teškoće postaju prepreka sudjelovanju i ostvarivanju temeljnih ljudskih prava.

Konvencija u čl.1 navodi tko su osobe s invaliditetom: „Osobe s invaliditetom su one osobe koje imaju dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja, koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprečavati njihovo puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima“. Ustav Republike Hrvatske u čl.58. st.2 navodi kako „posebnu skrb država posvećuje zaštiti osoba s invaliditetom i njihovu uključivanju u društveni život“.

Korištenjem ispravne terminologije izražava se naš stav da se osobi s invaliditetom pristupa na ravnopravan način i da je se gleda kao cjelovitu osobu čime se poštuje dostojanstvo svake osobe s invaliditetom kao i djeteta s teškoćama u razvoju.

Međutim, brojni zakonski i podzakonski akti i nadalje nisu u pogledu terminologije usklađeni sa Ustavom Republike Hrvatske niti sa Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom. Termini ne odgovaraju stvarnom medicinskom stanju pojedine osobe te su zastarjeli i kao takve ih je potrebno zamijeniti konvencijskom terminologijom.

Primjerice, Zakon o javnom bilježništvu („Narodne novine“, br. 120/16) u čl.66. Pismeni gluhi i nijemi svjedoci, te čl. 67. Nepismeni gluhi i nijemi svjedoci-zahtijeva drugačiju formulaciju jer je postojeća formulacija degradirajuća, ponižavajuća, za osobe s osjetilnim oštećenjem-gluhoćom. Osobe sa osjetilnim oštećenjima mogu biti gluhe (sa stupnjevima), slijepe (sa stupnjevima) te je u rijetkim situacijama moguća gluhoslijepoća. Gluhe osobe nisu automatizmom nijeme, one imaju mogućnost govora, međutim isto može biti više ili manje razvijeno ili nerazvijeno. U svakom slučaju nisu nijeme i takva kategorija osoba s invaliditetom ne postoji te je navedene članke potrebno redefinirati. Ujedno bi u ovom djelu problematizirali pismenost/nepismenost gluhih osoba odnosno koji su kriteriji na koji se određuje da je neka osoba pismena ili nepismena.

Pogrešna je pretpostavka kao i stereotipni način razmišljanja o nepismenosti gluhih osoba samo zato što ne koriste jezik čujućih osoba. Hrvatski znakovni jezik koji uče gluhe osobe omogućava komunikaciju sa gluhim osobama uz pomoć tumača. Djeca koja su nagluha često su korisnici slušnih aparata i prolaze kroz redoviti obrazovni sustav.

Stoga smatramo kako je potrebno pristupiti izmjeni navedenih članaka kako bi se terminološki uskladio sa konvencijom i Ustavom te je članke potrebno i sadržajno revidirati.

Isto tako je Pravilnikom o sadržaju i načinu vođenja registra udruga (Narodne novine, br. 32/15) u popisu ciljanih skupina koji je dio Pravilnika navedeno „slijepe, gluhe i gluhonijeme osobe“ što je pogrešno iz prethodno navedenih razloga.

Pravobraniteljica, prilikom donošenja novog/izmjene i dopune postojećeg propisa, u skladu sa svojim ovlastima upozorava na pogrešnu terminologiju te preporuča i predlaže upotrebu konvencijske terminologije, te se prijedlozi i uvažavaju. Međutim ovim bi putem preporučili svim ministarstvima Republike Hrvatske kao i saborskim zastupnicima da se prilikom izrade novih prijedloga zakonskih i podzakonskih akata rukovode terminologijom koju upotrebljava Ustav Republike Hrvatske i Konvencija o pravima osoba s invaliditetom te da se u pojedinom

zakonskom ili podzakonskom aktu istovremeno ispravlja terminologija kada se taj propis sadržajno mijenja u drugoj stvari.

Ujedno preporučamo koristiti termine poput osoba s tjelesnim oštećenjem, osoba s mentalnim oštećenjima, osoba s osjetilnim oštećenjima (gluha osoba, slijepa osoba, gluhoslijepa osoba), osoba s intelektualnim oštećenjima i djeca s teškoćama u razvoju, osoba koja se kreće uz pomoć invalidskih kolica/štaka, osoba s mišićnom distrofijom, osoba s multipla sklerozom, osobe s intelektualnim oštećenjem, osoba s tjelesnim i intelektualnim oštećenjima (osoba s višestrukim oštećenjima).

Navedenu preporuku dostavljamo sukladno članku 9. Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom („Narodne novine“, br. 107/07) te bi ujedno preporučili da se u slučaju nejasnoća kontaktiraju savezi i krovna organizacija koje se bave pojedinom vrstom oštećenja:

- Zajednica saveza osoba s invaliditetom Hrvatske, SOIH <https://www.soih.hr/>,
- Hrvatski savez gluhoslijepih osoba DODIR <https://dodir.hr/>,
- Hrvatske udruge paraplegičara i tetraplegičara, HUPT <https://hupt.hr/>,
- Hrvatski savez osoba s intelektualnim poteškoćama <http://www.savezosif.hr/>,
- Hrvatski savez slijepih, HSS, <https://www.savez-slijepih.hr/>,
- Hrvatski savez gluhih i nagluhih, HSGN, <http://www.hsgn.hr/>,
- Hrvatski savez za rijetke bolesti, <http://www.rijetke-bolesti.hr/>,
- Savez udruga za autizam Hrvatske, SUZAH, <https://www.autizam-suzah.hr/>.

S poštovanjem,

